

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Media en Creatieve Industrie
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijks-overheid.nl

Onze referentie
23 645360

Bijlagen
5

Datum 13 maart 2020
Betreft Derde evaluatie Wet op de vaste boekenprijs

Sinds 2005 kent Nederland een Wet op de vaste boekenprijs (Wvbp). De vaste boekenprijs is een belangrijk cultuurpolitiek instrument dat bijdraagt aan een vitale schrijf- en leescultuur. Door de wettelijke prijsbinding is een breed en divers aanbod van boeken via een ruim netwerk van boekhandels goed beschikbaar voor het publiek. Ook is de vaste boekenprijs van betekenis voor het onderwijsveld en een geïnformeerde samenleving.

De Wvbp bepaalt dat telkens na vier jaar een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk aan de Staten-Generaal wordt gestuurd. Eerdere evaluatieverslagen werden in 2010 (periode 2005-2008) en 2015 (periode 2009-2012) aan de Staten-Generaal verzonden. Hierbij stuur ik u het verslag over de jaren 2013-2018.

Conclusies

Op grond van het evaluatieverslag trek ik de volgende conclusies:

- Met de wettelijke prijsbinding van het papieren boek is een evident maatschappelijk belang gemoeid. De werking van de Wvbp wordt breed onderschreven en de reikwijdte ervan is – ondanks de voortschrijdende digitalisering – nog steeds groot. In het boekenvak geniet de Wvbp veel draagvlak en bestaat behoefte aan continuïteit. Ook de Raad voor Cultuur en de onderzoekers van Significant/APE adviseren voortzetting van de Wvbp. Daarom houd ik vast aan de vaste boekenprijs.
- Actuele kennis en een goede duiding van de ontwikkelingen in de Nederlandse boekenmarkt zijn niet alleen wenselijk maar ook noodzakelijk, zeker zolang er via de Wvbp sprake is van een overheidsinterventie in een vrije markt. Aandacht voor innovatie is hierbij van belang. In de afgelopen jaren heeft KVB Boekwerk ruimschoots aangetoond beide taken kwalitatief goed en aansprekend te kunnen uitvoeren. De ondersteuning van KVB Boekwerk zal daarom in de resterende vier jaren-periode van de Wvbp (2019-2022) worden voortgezet. Ik reken daarbij op een onverminderde inzet van het boekenvak.

Leeswijzer

Het evaluatieverslag Wvbp over de periode 2013-2018 bestaat – naast deze beleidsreactie - uit de volgende onderdelen:

- het onderzoeksrapport Derde evaluatie van de Wet op de vaste boekenprijs periode 2013-2018 opgesteld door de bureaus Significant/APE en Dialogic (bijlage 1);
- een infographic die de belangrijkste trends en ontwikkelingen omtrent de Wvbp 2013-2018 weergeeft (bijlage 2);
- een zelfevaluatie van het Commissariaat voor de Media, bestaande uit Beschrijving van werkzaamheden en taakuitoefening vaste boekenprijs 2014-2018 en een door het bureau DSP opgesteld rapport over Evaluatie handhaving en toezicht Wvbp (bijlage 3);
- twee bijlagen: bijlage 4 bevat een beknopt overzicht van kernpunten omtrent de Wvbp; in bijlage 5 zijn de belangrijkste uitkomsten en aanbevelingen van het onderzoek samengevat.

In deze brief treft u allereerst mijn beleidsreactie aan. Vervolgens maak ik een aantal toelichtende opmerkingen over de context en reikwijdte van de derde evaluatie Wvbp en over de wijze waarop deze evaluatie aansluit bij de vorige. Tot slot blik ik vooruit.

Beleidsreactie

Een geconsolideerde markt

Na twee jaren van forse krimp, die leidde tot een dieptepunt van € 485 mln. omzet (37 mln. boeken) in 2014, herstelde de Nederlandse boekenmarkt in de jaren 2015-2018 zich aanzienlijk. Met veel inzet en creativiteit kwam de teller in 2018 weer op € 541 mln. (41 mln. boeken). Deze opgaande lijn is beslist positief. Niettemin is de markt structureel gekrompen, zowel in omzet als afzet. De huidige boekenmarkt dient dan ook niet beschouwd te worden als een groeimarkt, maar eerder als een geconsolideerde markt. In veel opzichten is sprake van continuïteit. Ondanks de krimp en digitalisering neemt het papieren boek nog steeds een leidende positie in (het marktaandeel van het Nederlandstalige e-book bedraagt een bescheiden 7,6%). En 76,1% van de afzet in papieren boeken verloopt via de fysieke boekhandel. De samenstelling van de markt in makers, uitgevers en boekhandelaren vertoonde de nodige wijzigingen, maar per saldo geen essentiële.¹ In 2017 bedroeg de toegevoegde waarde van het Nederlandse boekenvak € 218 mln. De sector bood in dat jaar werkgelegenheid aan ca. 25 à 26 duizend personen.²

Stabiel pluriform titelaanbod

De instandhouding en het stimuleren van een breed en divers titelaanbod van Nederlands- en Friestalige boeken vormt één van de doelen van de Wvbp. Het onderzoeksrapport van Significant Ape/Dialogic laat zien dat het aantal verkochte

¹ Zie: www.kvbboekwerk.nl/monitor/markt.

² *Economisch belang van het boekenvak. Omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsinkomen in 2017*. SEO Economisch Onderzoek, maart 2019.

unieke papieren titels en het aantal unieke titels in boekhandels in de verslagperiode vrijwel stabiel is gebleven. In 2018 bedroeg het totaal aantal verkochte unieke titels (papier) 129.947; in 2013 bedroeg het aantal 128.560. Het aantal verkochte unieke titels *in de boekhandel* is in 2018 en 2013 op gelijk niveau, met een tussenliggende dip tijdens de financiële crisis. De ontwikkeling van het unieke literair-culturele titelaanbod – een voor het cultuurbeleid belangrijk segment - is in de verslagperiode toegenomen met 3%.³ Met name met literair-culturele kinderboeken ging het goed: een toename van 6%. De afzet nam in de periode 2013-2018 ook toe met 6%. In 2018 werden meer dan 8 miljoen kinderboeken verkocht. De gemiddelde prijs van het kinderboek bleef nagenoeg stabiel: € 8,37 in 2013 tegenover € 8,31 in 2018. Deze prijsontwikkeling ondersteunt de toegankelijkheid van onze jeugdliteratuur en het lezen daarvan. Maar er waren - binnen het literair-culturele segment - ook genres die een dalende trend vertonen. Het aanbod van essays, poëzie en vertaalde literatuur liep enigszins terug. Boekhandelaren en uitgevers die in het kader van dit onderzoek werden geïnterviewd, herkenden de geschetste ontwikkelingen. De ondernemers gaven aan dat de Wvbp hen de mogelijkheid biedt om - ook in de huidige markt - breed in te zetten en een pluriform en aantrekkelijk winkelaanbod te voeren. Het volgende citaat is illustratief: 'Veel niche-kasten zouden de winkel uitmoeten als je het zuiver bedrijfseconomisch bekijkt. De Wvbp waarborgt dat het mogelijk blijft om deze boeken aan te bieden.'⁴ De gepresenteerde cijfers en analyses ondersteunen naar mijn mening de blijvende effectiviteit van de Wvbp en de positieve effecten ervan in de dagelijkse praktijk van het boekenvak.

Bestsellerisering: geen duidelijke trend

Eerder heb ik de Kamer geschreven dat slechts een gering percentage van de jaarlijks verschijnende titels goed verkoopt dan wel een bestseller wordt. Het percentage niet-renderende titels bedraagt bij de uitgevers gemiddeld 64% en bij de boekhandel bijna 50%.⁵ De verliezen hierop moeten noodzakelijkerwijs worden gecompenseerd door met name de winst op bestsellers. Zonder bestsellers kan het boekenvak gewoonweg niet leven. In het sectoradvies Letteren en Bibliotheken stond de Raad voor Cultuur stil bij het fenomeen bestseller in de Nederlandse boekenmarkt.⁶ De Raad constateerde dat de Nederlandse literatuur het zwaar heeft in de bestsellerlijsten. Het onderzoeksbureau heeft op mijn verzoek nader gekeken naar de ontwikkelingen rond bestsellerisering in de periode 2013-2018. Is er sprake van toenemende bestsellerisering? Voor de beantwoording hebben de onderzoekers gebruik gemaakt van gegevens van het marktonderzoeksbureau GfK.⁷ Deze data geven aan dat de laatste jaren gemiddeld genomen meer titels nodig zijn om tot 50% van de omzet te komen. Dat betekent een daling in de afzet van de best verkopende boeken. Zichtbaar is ook dat bij offline (de fysieke boekhandel) een groter deel van de afzet wordt gerealiseerd door een beperkter aantal titels dan bij online (e-commerce). Online presteert beter in de lange termijn verkoop (long tail) dan de fysieke boekhandel. Online excelleert daarnaast in andere genres dan offline. Zo vindt de verkoop van non-fictie informatief – zoals managementboeken - voor een belangrijk deel online plaats. Maar een eenduidige conclusie over bestsellerisering kon op basis

³ Hieronder vallen o.a. literatuur (oorspronkelijk en vertaald, poëzie, essays), kinderboeken en cultureel waardevolle non-fictie titels.

⁴ *Derde evaluatie van de Wet op de vaste boekenprijs periode 2013-2018*. Utrecht (Significant/Ape – Dialogic), december 2019, p. 24.

⁵ Kamerstukken II, 2017-2018, 32 300, nr. 14.

⁶ *De daad bij het woord*, p. 40 en p. 66.

⁷ De verkoopgegevens van GfK bieden in principe een beter zicht op de ontwikkelingen in de boekenmarkt dan de CB-data die betrekking hebben op de leveringen.

van deze gegevens – mede doordat de beter gesorteerde boekhandel niet a part zichtbaar is in deze dataset - niet worden gegeven. De kwalitatieve analyse leidde evenmin tot een duidelijk beeld met betrekking tot toenemende bestsellerisering. Respondenten bevestigden wel de dalende cijfers van de best lopende titels. De onderzoekers van Significant/APE onderschrijven de analyse van KVB Boekwerk dat bestsellerisering geen gestaag doorlopende trend is.⁸ Mijn conclusie kan geen andere zijn. Ik herhaal hier dat bestsellers noodzakelijk zijn voor de continuïteit in het brede boekenvak. Verder is bekend dat door bestsellers mensen die weinig tot nooit lezen, (opnieuw) tot lezen komen.⁹ Gelet op de dalende leesmotivatie en leestijd in ons land, lijkt mij dat een relevant gegeven.

Nog steeds een brede beschikbaarheid

In de verslagperiode blijkt sprake te zijn geweest van een afname van het aantal fysieke boekhandels met gemiddeld 2% per jaar: van 1469 boekhandels in 2013 naar 1317 in 2018. Het aantal beter gesorteerde boekhandels met een assortimentsbreedte van 2000 unieke titels nam gemiddeld sterker af met 4% per jaar. In 2018 kende ons land in totaal 627 boekhandels van dit type. Het aantal titels dat aan deze boekhandels wordt geleverd, is toegenomen. In het bijzonder het aantal literair-culturele titels. De spreiding van deze boekhandels, die per COROP-gebied is gemeten, is onverminderd groot.¹⁰ Ik verwijs naar de figuren 13 en 14 in het rapport en de bijgaande Infographic Wvbp 2013-2018. Conform verwachting is het aantal verkooppunten in enkele regio's (zoals Zeeuws-Vlaanderen, Oost-Groningen) beperkt.

Per saldo zijn de cijfers als positief te zien: Nederland beschikt nog steeds over een fijnmazig en goed gespreid netwerk van boekhandels die een breed assortiment aanbieden aan het publiek. Tegelijk schetsen de onderzoekers ook een keerzijde. Het verdienmodel van de fysieke boekhandel staat onder druk. Belangrijkste oorzaken daarvan zijn: de ontleding, het toenemende online consumentengedrag, de oplopende kosten (huur, personeel, energie) in combinatie met beperkte bancaire bereidheid tot financiering, en de beperkte innovatiemogelijkheden waarvoor de middelen veelal ontbreken. Ik merk hierbij op dat het deels gaat om ontwikkelingen die buiten het bereik van de Wvbp vallen. Ondanks deze lastige marktpositie is de boekhandel niet bij de pakken gaan neerzitten. Er is volop verbouwd en heropend, soms ook in samenwerking met openbare bibliotheken, zoals in Harlingen. Een treffend voorbeeld van het elan in het boekenvak is de Rotterdamse boekhandel Donner die na een jarenlange verbouwing vorig jaar feestelijk werd heropend.

(H)erkende meerwaarde van de fysieke boekhandel

Tijdens de Boekenweek in maart 2019 nam ik in Donner een driedelige studie over *De impact van het boek* in ontvangst.¹¹ Eén onderdeel van deze studie is gewijd aan *De maatschappelijke impact van boekhandels*. In aansluiting op dit deelonderzoek is in het kader van deze wettelijke evaluatie van de vaste boekenprijs opnieuw gekeken naar de culturele rol en maatschappelijke waarde van de fysieke boekhandel. Daarbij speelden o.a. vragen als: in welke opzichten

⁸ Zie noot 15, p. 30-31.

⁹ Ibidem, p. 31.

¹⁰ Een COROP-gebied is een regionaal gebied binnen Nederland dat deel uitmaakt van de COROP-indeling. Deze indeling wordt gebruikt voor analytische doeleinden door o.a. het CBS en het RIVM.

¹¹ De studie *De impact van het boek* werd opgesteld in opdracht van KVB Boekwerk en bestaat uit: een economische analyse van het boekenvak door SEO, Lysias Advies verkende de impact van de boekhandel en Blueyard onderzocht de impact van het boek op mens en maatschappij; studie is te vinden op www.kvbboekwerk.nl.

is met het behoud van de fysieke boekhandel een (breder) cultureel belang gediend? Hoe onderscheidt de fysieke boekhandel zich hierin van een webwinkel? Het onderzoeksrapport maakt duidelijk dat de boekhandel door zijn *etalagefunctie* mensen met een grote diversiteit aan boeken in aanraking brengt. Het gaat dikwijls om andere boeken dan het soort dat zij reeds kennen. Bij het presenteren van boeken doet zich een wezenlijk verschil voor tussen de fysieke boekhandel en de online boekhandel. De eerste werkt vanuit pushfactoren (bepaald door de boekverkoper), terwijl de tweede werkt vanuit pullfactoren (bepaald door algoritmes op basis van klantgedrag). Het online zoekgedrag blijkt ook beperkter dan dat in de fysieke boekhandel. De kans in de boekhandel met nieuwe titels in aanraking te komen is hierdoor groter.

Aansluitend op de etalagefunctie vervult de fysieke boekhandel een rol bij het ondersteunen en aanjagen van nieuwe titels bij een breder publiek. In de eerste, kwetsbare weken na verschijnen van nieuwe titels 'draagt' en 'maakt' de boekhandel het boek, aldus de onderzoekers van Significant/APE. Met deze *aanjaagfunctie* draagt de boekhandel bij aan talentontwikkeling en biedt hij een podium aan debutanten. Ander onderzoek bevestigt dat men voor nieuwe titels in de eerste weken na publicatie met name goed in de boekhandel terecht kan. Het online kanaal is op onderdelen meer volgend en vervult ook een complementaire rol.¹² Stakeholders uit het boekenvak herkennen en erkennen deze rolverdeling. Volgens de onderzoekers is er voorts sprake van een bredere positieve maatschappelijke impact van de boekhandel op hun omgeving. Boekhandels dragen bij aan aantrekkelijk winkelklimaat en de leefbaarheid van een dorp of stad. Veel boekhandels hebben de laatste jaren ook een bredere en meer culturele invulling gegeven aan hun functioneren; de beleving en ervaring van het bezoek aan de boekhandel heeft meer aandacht gekregen. Een bezoek aan de boekhandel geldt volgens bezoekers – aldus het rapport – als een culturele activiteit.

Deze inzichten ondersteunen mijn opvatting dat de fysieke boekhandel een grote maatschappelijk meerwaarde vervult. Voor een leesvaardige, geïnformeerde samenleving en voor een vitaal literair klimaat, met voldoende lezers, kunnen we niet zonder de fysieke boekhandel.

Voortschrijdende digitalisering

Digitalisering is een onomkeerbare ontwikkeling. Alle maatschappelijke sectoren worden hierdoor beïnvloed. Ook de Nederlandse boekenmarkt verandert in toenemende mate en fundamenteel als gevolg van digitalisering. Deze verandering zal gestaag doorgaan. Het e-commercekanaal voor de boekverkoop is volwassen geworden en de reguliere boekhandel hanteert veelal een cross-channel strategie die off- en online verkoop en service integreert. De fysieke boekenclub ECI ging door als boekenwebwinkel BookSpot. Naast vele leesclubs kent ons land inmiddels een digitaal lezersplatform in www.hebban.nl, dat een groot aantal online leesclubs ondersteunt.

De door onderzoekers geschetste ontwikkelingen in de periode 2013-2018 sluiten aan op deze algemene trend. Bijna een kwart (23,9%) van de afzet van Nederlandstalige papieren boeken verliep in 2018 via e-commerce.¹³ De ontwikkeling van AI-technologie stimuleert de verdere groei van dit kanaal. Het aanbod van unieke titels als e-book groeide sterk (72%) en het segment literair-culturele e-books groeide zelfs sterker (78%). Ook het marktaandeel van

¹² Zie <https://www.kvbboekwerk.nl/monitor/boekverkopers/rolverdeling-fysieke-en-webwinkels>.

¹³ Dit cijfer is gebaseerd op de data van GfK waarin de transacties van bestellen en betalen leidend zijn.

Nederlandstalige e-books steeg: van 4,5% in 2013 naar 7,6% in 2018. Deze (groei)cijfers zijn evident en dienen zeker niet te worden gebagatelliseerd. Met name de groei van het e-commercekanaal is een ontwikkeling die in relatie tot de doelstellingen van de Wvbp vraagt om een grondige monitoring. Maar ik stel niettemin vast dat de positie en betekenis van het papieren boek en de fysieke boekhandel in de Nederlandse boekenmarkt onverminderd groot zijn. De 2018 cijfers spreken boekdelen: tegenover de 41.959 unieke e-books stonden 129.947 papieren boeken; tegenover de 7,6% afzet e-books stond 92,4% afzet papieren boeken en tegenover 23,9% e-commerce stond 76,1% verkoop via de fysieke boekhandel.

Zelfevaluatie Commissariaat voor de Media

De zelfevaluatie van het CvdM laat zien dat in de periode 2014-2018 de uitvoeringspraktijk van de Wvbp positief en stabiel is verlopen. De regelgeving is helder en wordt over het algemeen goed nageleefd, aldus het CvdM. In genoemde periode was zowel het aantal besluiten van het CvdM als het aantal gerechtelijke uitspraken zeer beperkt.¹⁴ Belangrijk is verder dat het boekenvak te spreken is over de wijze waarop het CvdM het toezicht op en de handhaving van de wettelijke prijsbinding van het papieren boek vormgeeft. Toegankelijkheid, duidelijkheid en juridische kwaliteit van het CvdM zijn op orde. In het kader van deze evaluatie Wvbp is mijn slotsom dat het CvdM zijn werkzaamheden rond toezicht en handhaving professioneel heeft ingericht en goed heeft uitgevoerd.

KVB Boekwerk

In de 'Tussentijdse rapportage vaste boekenprijs' die ik eind 2017 aan uw Kamer zond, ben ik uitvoerig ingegaan op de totstandkoming en het functioneren van dit kennis- en innovatieplatform voor de boekensector.¹⁵ Ik constateerde toen dat KVB Boekwerk een breed draagvlak geniet en goed samenwerkt met de diverse partners. De resultaten van deze netwerkorganisatie beoordeelde ik positief. Op overtuigende wijze is invulling gegeven aan de kennis- en innovatieagenda. Ook in het kader van deze evaluatie is gebleken hoe waardevol de bij KVB Boekwerk aanwezige kennis van en inzichten in de Nederlandse boekensector zijn. Via onder meer de website [www.kvbboekwerk](http://www.kvbboekwerk.nl) is deze kennis, die regelmatig wordt geactualiseerd, vrij toegankelijk. De toegevoegde waarde van KVB Boekwerk staat voor mij niet ter discussie.

Toelichtende opmerkingen over context, reikwijdte en aansluiting

In verschillende opzichten wijkt onderhavige evaluatie af van de tweede evaluatie van de Wvbp.¹⁶ Voor een goed begrip van dit evaluatieverslag zijn de volgende ontwikkelingen van belang. Deze hebben betrekking op achtereenvolgens de gewijzigde context, op de reikwijdte van de derde evaluatie Wvbp en op de aansluiting op de tweede evaluatie Wvbp.

Gewijzigde context

- De vorige evaluatie vond plaats tijdens een onrustige tijd in het boekenvak; de marktomzet daalde fors en er was sprake van ingrijpende faillissementen en reorganisaties. De derde evaluatie werd in de tweede helft van vorig jaar uitgevoerd en betreft de periode 2013-2018. Een periode waarin het boekenvak met veerkracht en nieuw elan de weg omhoog vond. De omzet van de totale markt groeide na een dieptepunt in

¹⁴ Zie noot 11.

¹⁵ Zie noot 9.

¹⁶ Kamerstukken II, vergaderjaar 2014-2015, 32 300, nr. 6.

2014 van € 485 mln. naar een omzet van € 541 mln. in 2018. De afzet ging van 37 mln. boeken in 2014 naar 41 mln. in 2018.¹⁷

Onze referentie
23 645360

- Gewijzigd ten opzichte van de tweede evaluatie Wvbp is ook het standpunt van de Raad voor Cultuur. In het kader van de vorige evaluatie bracht de Raad in 2014 een kritisch advies uit en verbond voorwaarden aan voortzetting van de Wvbp.¹⁸ Eén van die voorwaarden betrof een onderzoek naar kruissubsidiëring. Dit onderzoek heeft inmiddels plaatsgevonden; ik kom daar hieronder apart op terug. In een later advies van de Raad voor Cultuur was van kritiek inzake de Wvbp geen sprake meer. Zo merkte de Raad in het sectoradvies Letteren en bibliotheken (april 2018) het volgende op: 'We zijn van mening dat de W[et op de] V[aste] B[oekenprijs] zijn diensten nog altijd goed bewijst. Ondanks de woelige marktomstandigheden van de afgelopen jaren, zijn uitgeverij en boekhandelaren erin geslaagd het kwetsbare, eigennuttige en vooruitstrevende boek levend te houden.'¹⁹ In genoemd advies pleitte de Raad voor continuering van de Wvbp, zonder daaraan (nieuwe) voorwaarden te verbinden.²⁰ Desgevraagd heeft de Raad aangegeven geen behoefte te hebben aan een separaat advies bij deze derde evaluatie; het positieve standpunt van de Raad voor Cultuur ten aanzien van de Wvbp, zoals ingenomen in het sectoradvies, geldt nog steeds.
- De context van de derde evaluatie is verder gewijzigd door het bestaan van KVB Boekwerk. Dit kennis- en innovatieplatform voor het Nederlandse boekenvak is in 2015 van start gegaan en wordt ondersteund door het boekenvak en mijn ministerie. In de afgelopen jaren heeft KVB Boekwerk onder meer een uitgebreide marktmonitor gerealiseerd.²¹ Deze monitor biedt een compleet en actueel overzicht van de marktontwikkelingen in het boekenvak en geeft daarnaast duiding aan en analyses bij de ontwikkelingen. Van deze kennis en inzichten, die bijvoorbeeld ook betrekking hebben op de pluriformiteit en brede beschikbaarheid van het boek, is dankbaar gebruik gemaakt bij de derde evaluatie van de Wvbp.

Reikwijdte derde evaluatie Wvbp

- De reikwijdte van de derde evaluatie van de Wvbp wijkt af van de vorige. Speelde in de tweede evaluatie de positie van het wetenschappelijke boek een belangrijke rol, in de derde evaluatie Wvbp is het wetenschappelijke boek buiten beschouwing gebleven. De belangrijkste reden daarvoor ligt in de digitalisering. In het wetenschappelijk domein is de digitalisering zowel in kanaal als in content inmiddels zover voortgeschreden dat een evaluatieve discussie in relatie tot de Wvbp, die alleen ziet op papieren boeken, als achterhaald kan worden gezien. Dit standpunt wordt onderschreven door de branchevereniging van mediabedrijven voor wetenschap, vakinformatie en hoger onderwijs (de MVW). Met de MVW is voorafgaand aan de evaluatie hierover gesproken.

¹⁷ Zie: www.kvbboekwerk.nl.

¹⁸ *Vaste boekenprijs, advies bij tweede evaluatie van de wet.* Raad voor Cultuur, Den Haag, juli 2014.

¹⁹ *De daad bij het woord. Sectoradvies Letteren en bibliotheken.* Raad voor Cultuur, voorjaar 2018, p. 41.

²⁰ Ibidem, 76.

²¹ Zie www.kvbboekwerk.nl.

- Ook de fysieke markt voor bladmuziek is door de voortschrijdende digitalisering een niche geworden; vrijwel het gehele handelsverkeer verloopt thans digitaal. In overleg met de Vereniging voor Muziekhandelaren en –uitgevers in Nederland (de VMN) is de bladmuziek eveneens buiten beschouwing gebleven in deze evaluatie. Door het afvallen van het wetenschappelijke boek en de bladmuziek heeft de derde evaluatie Wvbp in hoofdzaak betrekking op de markt van het algemene boek.

Onze referentie
23 645360

Aansluiting op tweede evaluatie Wvbp

- Hierboven noemde ik al het onderzoek naar kruissubsidiëring, een onderzoek dat voortvloeide uit de vorige evaluatie Wvbp. Het onderzoeksrapport *Kruissubsidiëring door boekhandels en uitgevers* is uw Kamer aangeboden bij brief van 30 januari 2017.²² Mijn beleidsreactie op het rapport ontving u bij brief van 20 december 2017.²³ Het empirisch onderzoek van SEO toonde aan dat de Wvbp additionele ruimte creëert voor kruissubsidiëring en dat deze middelen inderdaad worden geïnvesteerd in een breed en divers samengesteld boekenaanbod. Dit geldt voor zowel uitgevers als boekverkopers. Ik concludeerde dat voor een pluriform aanbod kruissubsidies van groot belang zijn en dat met continuering van de Wvbp daarmee een publiek belang is gediend.
- Tot slot een opmerking over de motie Van Veen/Bergkamp die uw Kamer aannam naar aanleiding van de tweede evaluatie Wvbp.²⁴ Deze motie wil het ondernemerschap bevorderen en het boek promoten door de mogelijkheden van combinatieverkoop te vergroten. Een voor het boekenvak zinvolle uitvoering van deze motie bleek - ondanks de inzet van velen uit dat vak - niet eenvoudig. Mijn ambtsvoorganger schreef uw Kamer twee brieven hierover.²⁵ Kortweg zijn er twee complicerende factoren: enerzijds het karakter van de Wvbp die de ruimte voor acties en experimenten strikt bepaalt, en anderzijds het gebrek aan financiële middelen ten behoeve van landelijke campagnes. Met de CPNB, die namens het boekenvak penvoerder is in dezen, heb ik nader overlegd over uitvoering van de motie. Dat overleg heeft mij duidelijk gemaakt dat op een indirecte wijze aan de motie Van Veen/Bergkamp inmiddels wel degelijk invulling is gegeven. In het bijzonder - maar niet uitsluitend - door de landelijk Bookstore Day die sinds 2017 plaatsvindt. Deze dag, die ook dit jaar weer zal plaatsvinden, biedt de boekhandel volop mogelijkheden voor lokaal ondernemerschap evenals het promoten van het boek onder bestaande en nieuwe klanten. In mijn beleving is hiermee door het boekenvak in voldoende mate invulling gegeven aan uitvoering van de motie.

Vooruitblik

Begin dit jaar organiseerde KVB Boekwerk het seminar *Zet AAN tot lezen*, over de bijdrage van het boekenvak aan het vergroten van de leesvaardigheid en het leesplezier met name bij jongeren. Het seminar vond plaats in de context van het advies van de Onderwijsraad en Raad voor Cultuur over het lezen en de PISA-

²² Kamerstukken II, vergaderjaar 2016-2017, 32 300, nr. 12.

²³ Kamerstukken II, vergaderjaar 2017-2018, 32 300, nr. 14.

²⁴ Kamerstukken II, vergaderjaar 2014-2015, 32 300, nr. 9.

²⁵ Kamerstukken II, vergaderjaar 2015-2016, 32 330, nr. 11 en Kamerstukken II, vergaderjaar 2016-2017, 32 300, nr. 13.

cijfers over leesvaardigheid.²⁶ De dalende leesvaardigheid en het afnemend leesplezier vormen een uitdagend vraagstuk. Uw Kamer ontving onlangs een brief over beide rapporten van de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media en mijzelf.²⁷ In deze brief kondigen wij een actieagenda aan voor een krachtiger en meer samenhangende leesaanpak. Nog voor de zomer ontvangt uw Kamer deze actieagenda.

Onze referentie
23 645360

De zorgelijke ontwikkelingen rond het lezen raken aan veel sectoren: vanzelfsprekend het onderwijsveld en de bibliotheken maar ook voor het boekenvak kunnen de consequenties groot zijn. Terecht merkte de Raad voor Cultuur op: de 'wil en het vermogen te lezen gaan aan alles vooraf.'²⁸ Een eenvoudig antwoord op de ontwikkelingen is niet voorhanden. Een leesvaardige en geletterde samenleving vraagt de langdurige inzet van velen. Naast overheden denk ik aan ouders, scholen, openbare bibliotheken, het letterenveld en natuurlijk ook het boekenvak. Ik hoop dan ook dat het boekenvak zich heeft laten inspireren door het seminar van KVB Boekwerk. Alleen een brede inzet biedt perspectief op structurele verbetering.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven

²⁶ Zie *LEES! Een oproep tot een leesoffensief*. Onderwijsraad en Raad voor Cultuur, juni 2019 en *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht*, december 2019.

²⁷ Kamerstukken II, vergaderjaar 2019-2020, 35300-VIII, nr. 136.

²⁸ Zie noot 5, p. 7.